

Ks. Stefan Dobrzanowski (Kraków)

Z młodzieżą przez 25 lat

1. Młodzież to społeczno-demograficzna kategoria osobników, pozostająca w stadium przejściowym pomiędzy okresem dzieciństwa i dorastania a dorosłością równoznaczną z osiągnięciem samodzielności ekonomicznej i społecznej¹. Dla socjologów okres dzieciństwa kończy się w wieku 14–16 lat, następnie nastaje wiek młodzieżowy do 21/22 roku życia. Według socjologii i psychologii społecznej nie wystarcza sama przynależność do grupy wiekowej, ważna jest również sytuacja środowiska. Pojęcie „młodzież” częściej zawęża się do okresu późnej adolescencji, są to lata 17/18 – 23/24². Jest to zatem pojęcie logicznie nieostre i obejmuje młodzież szkolną, akademicką, pracującą i inną.

2. Badania naukowe problemów młodzieży zaczęły się na szerszą skalę dopiero po II wojnie światowej, a nabrały przyspieszenia w wyniku tzw. „rewolucji młodych” w latach 60. XX w. Dużo wcześniej, bo w początkach XX w. nastąpiło ożywienie troski o młodzież w nauczaniu Kościoła. Pierwszym akcentem jest encyklika papieża Piusa XI o chrześcijańskim wychowaniu młodzieży *Divini illius magistri* (1929 r.). Zwraca ona uwagę na środowiska wychowawcze oraz prawa i obowiązki podmiotów wychowawczych Kościoła, rodziny i państwa oraz na kształtowanie chrześcijańskiego charakteru młodzieży. Rozwój tej myśli kontynuuje Pius XII. Jest to kilka przemówień o wychowaniu; list apo-

¹ *Encyklopedia psychologii*, Warszawa 1998, s. 225.

² *Słownik małżeństwa i rodziny*, Warszawa 1999, s. 265–276.

stolski do kongregacji młodzieży zebranej w Kanadzie w 1947 r. oraz orędzie radiowe do J.O.C. w 1950 r. Postęp polega tu na wezwaniu młodzieży do osobistej działalności apostolskiej w gronie swoich rówieśników. Również Jan XXIII wspomina o zadaniach apostolskich młodzieży w encyklice *Mater et Magistra* (1963 r.), cz. IV.

Natomiast Paweł VI w trosce o młodzież pisze w *Octogesima Adveniens*:

dialog młodzieży z dorosłymi wszędzie staje się trudny. Młodzież dąży do zmian, a jednocześnie przeżywa niepewność co do przyszłości (...) mogą stąd powstawać konflikty, sprzeczki, zaniedbywanie obowiązków (...) a nawet kwestionowanie sposobów sprawowania władzy, wychowania do wolności, przekazywania wartości i przekonań dotyczących samych podstaw życia społecznego (OA 13).

Sobór Watykański II wykazuje troskę o młodzież w kilku dokumentach oraz poświęca jej osobny dokument – deklarację o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* (1965r.). Reprezentuje ona już nowy styl podejścia do wychowania młodych. Nastąpiło przejście od dominującego wcześniej tonu ostrzegawczo-polemicznego do pozytywnego³. Na tle odnowy soborowej widoczny jest rozwój i pogłębienie nauki Kościoła o wychowaniu. Nowe elementy to orientacja teocentryczna i liturgiczna oraz odwołanie do godności osoby ludzkiej i jej powołania do kształtowania świata. Deklaracja akcentuje prawa i obowiązki rodziców, obowiązek państwa zabezpieczenia prawa młodzieży do odpowiedzialnego wychowania szkolnego oraz Kościoła nie tylko jako instytucji, ale jako społeczności wierzących. Popiera rolę szkół i uniwersytetów katolickich, a także zachęca samą młodzież do współpracy w wychowaniu. Ten niewielki dokument Vaticanum II czerpie z innych dokumentów soboru, zwłaszcza z KK, KDK i DA.

³ J. Tarnowski, *Wprowadzenie do Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1968, s. 306n.

Także w DA znajdujemy wezwanie młodzieży do apostołstwa wśród rówieśników przez świadectwo wiary i udział w życiu społecznym i kulturalnym (por. DA 12).

3. Wyraźną cezurę w podejściu Kościoła do młodzieży stanowi dopiero pontyfikat Jana Pawła II. Już w dniu inauguracji pontyfikatu papież Polak zwrócił się wprost do młodzieży słowami: „Wy jesteście przyszłością świata, wy jesteście nadzieją Kościoła. Wy jesteście moją nadzieją” (przemówienie na Anioł Pański 22 X 1978). Odtąd bogata i wszechstronna osobowość papieża – sportowca, poety, filozofa i mistyka poczęła przyciągać wielotysięczne tłumy młodzieży w czasie częstych wizyt apostołskich w wielu krajach, a następnie w czasie spotkań młodzieży całego świata. Korzystając z ogłoszenia przez ONZ roku 1985 Rokiem Młodzieży Jan Paweł II ogłosił Niedzielę Palmową dniem młodzieży całego świata. Odtąd po spotkaniu z 300 tys. młodych entuzjastycznie przeżywających spotkanie z Namiestnikiem Chrystusowym Niedziela Palmowa obchodzona jest w całym świecie katolickim, jako dzień młodzieży. Ponadto postanowiono co dwa lata organizować Światowe Spotkanie Młodych w jednym z miast świata. Miało ono miejsce w 1987 r. w Buenos Aires, następnie w Santiago de Compostella, Częstochowie, Denver, Manili, Paryżu, Rzymie i w Toronto w 2002 r. Ten pomysł papieża, mimo sceptycyzmu wielu, okazał się niezwykle trafny, wyszedł bowiem naprzeciw oczekiwaniu młodych narażonych, pomimo idealizmu, na zagubienie w dzisiejszym świecie. Jego spotkania z młodzieżą świata gromadzą nawet miliony i przeżywane są z niezwykle entuzjazmem mimo stawianych przez papieża wysokich wymagań moralnych. Jego podejście do młodzieży nacechowane jest podmiotowym i partnerskim jej traktowaniem, duchem pozytywnego dialogu i zaufania, a nawet żartobliwym nastrojem mimo poruszanych bardzo głębokich i trudnych problemów. U papieża Wojtyły wynika to zapewne z doświadczeń duszpasterza akademickiego i profesora, z wieloletnich kontaktów z młodzieżą w posługiwaniu biskupim, ale przede wszystkim z osobistego chary-

zmatu i autentycznej miłości do młodych ludzi oraz troski o ich przyszłość i przyszłość Kościoła i świata.

Nauczanie Jana Pawła II skierowane do młodzieży ma charakter uniwersalny, jest zatem jakościowo różne tak w formie, jak i w treści od dotychczasowego nauczania Kościoła w tej dziedzinie. Papież zwraca się wprost do młodzieży, dotyka i analizuje najbardziej aktualne problemy jej rozwoju osobowego i życia w Kościele i we współczesnym świecie. Uniwersalizm nauczania polega na obejmowaniu wszystkich dziedzin: życia duchowego i materialnego bytowania, indywidualnego i społecznego rozwoju młodzieży. Na pierwszy plan wybija się potrzeba kształtowania osobowości przez otwarcie się na Chrystusa, zawierzenie Mu i przyjęcie powołania, które on proponuje. Jako doświadczony Pedagog papież świadom jest, że podstawowy program życia kształtuje się w młodości, akcentuje więc wartość młodości, jej bogactwo i pytania jakie ze sobą niesie, a zarazem potrzebę otwarcia się na dobro. W liście apostolskim do młodzieży pisał:

Młodość jest (...) czasem szczególnie intensywnego odkrywania ludzkiego „ja” rozwijającej się osobowości (...) w którą wpisany jest cały projekt przyszłego życia. (...) To bogactwo odkrywania i zarazem planowania, wyborów i podejmowania pierwszych indywidualnych decyzji, które mają znaczenia dla przyszłości. (...) Pragniemy, aby młodość była wzrastaniem, aby niosła z sobą stopniowe gromadzenie wszystkiego, co prawdziwe, dobre i piękne (...) nawet gdy doczesność przynosi całe doświadczenie zła, jakie nieustannie odkrywamy w świecie (List apostolski do młodzieży całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodych 1985).

W wielu spotkaniach z młodzieżą mówi o potrzebie odkrycia Chrystusa, który zwraca się do ludzi z orędziem prawdy i nadziei.

Zaufajcie Mu – zachęca – odważcie się pójść za Nim (...) to wymaga wyjścia z siebie (...) nawrócenia, którego trzeba najpierw ośmielić się pragnąć. Pozwólcie, aby Chrystus był waszą Drogą, Prawdą i Życiem⁴.

⁴ „Podnieście oczy ku Jezusowi Chrystusowi”, orędzie do francuskiej młodzieży 1 VI 1980, por. także: „Chrystus nadzieją, która nie zawodzi”, Cherr

Na osobistą więź z Chrystusem wskazują także liczne hasła międzynarodowych spotkań młodzieży. Więź z Chrystusem harmonizuje „wnętrze” człowieka i stanowi podstawowy wymiar duchowego wzrostu i dojrzewania. (por. „Z Chrystusem jesteście silni”, Rzym 1990). Papież wzywa młodych, aby uczyli się odkrywania prawdy o sobie samych jako prawdy o człowieku, której nie można oderwać od odwiecznych korzeni Żywego Boga. To Chrystus rzeczywiście objawia człowiekowi człowieka (por. KDK 22) ukazując mu najwyższe powołanie tak, że bez Ewangelii i bez tajemnicy paschalnej człowiek nie może znać w pełni prawdy o sobie samym („Jeśli ci umilkną, kamienie wołać będą”, Rzymskie Obchody Światowego Dnia Młodzieży 1991). Wobec kryzysu wartości, jaki przeżywa dzisiejsza ludzkość, Jan Paweł II często wraca w dialogu z młodymi do podstawowych wartości chrześcijańskich, które są niepodważalne. Wskazuje na Dekalog, czytanie Pisma św., na wartość modlitwy i sakramentów, w których uczestnictwo daje nowe życie. „Aby mieć nowe życie w obfitości, aby przywrócić pierwotną harmonię stworzenia, musimy szanować Boży obraz w każdym stworzeniu, a w sposób szczególnie w ludzkim życiu” (por. „Czytajcie i rozważajcie Ewangelię oraz życie nią”, spotkania ze studentami w Auli Pawła VI, Rzym 2 III 2000; „Życie Eucharystią, dajcie świadectwo miłości” Homilia podczas Mszy św. w Tor Vergata, 20 I 2001; „Odpowiedzi na pytania dotyczące wiary, Kościoła, świata”, dialog z młodzieżą w Lyonie 1985; „Modlitwa, której nauczył nas Chrystus”, Ołomuniec 1995; „Chcę mówić wam o świetle Chrystusa”, Montreal 1984).

Creek Park 1993; „Droga, Prawda i Życie”, spotkanie z młodzieżą na Monte del Gozo 1989; „Jedyną prawdziwą drogą jest Jezus, Odkupiciel człowieka”, do młodzieży z Cassino, 20 IX 1980; „Kościół chce wam głosić Jezus Chrystusa”, Nowy Jork, 3 X 1979; „Odpowiedź Jezusa”, Lichtenstein, 1985; „Pozwólcie się ogarnąć tajemnicy Chrystusa”, Rzym, Niedziela Palmowa 1987; „Przeżywać z zaangażowaniem lata młodości”, Rzym, 13 XII 1978; „Wybierzcie Chrystusa jako swojego Mistrza i Zbawiciela”, Rzym, 13 II 1980; „Wyzwolenie Chrystusowe we wspólnocie Kościoła”, Rzym, 31 III 1979; „Wychowanie młodzieży do spotkania z Chrystusem”, Sanktuarium św. Jana de La Salle, 21 XI 1981.

Nowe życie w Chrystusie, które jest owocem Ducha Świętego, otwiera przed każdym taką perspektywę, dla której warto żyć, w której młody człowiek znajduje radość nowego istnienia (por. „Kościół głosi młodzieży orędzie pełnego wyzwolenia”, Bello Horizonte 1980).

Wątek radości płynący z pełnego bycia chrześcijaninem prze-wija się przez wiele przemówień do młodzieży (por. „Niech wa-sze życie będzie hymnem radości”, do uczniów szkół rzymskich i Lacjum, Rzym 1 III 1980; „Nieście wszystkim radość chrześcijańską”, do młodzieży ze „Wspólnoty i Wyzwolenia”, Rzym 16 III 1980; „Powołani do odkrycia radości chrześcijańskiej”, do mło-dzieży ze Sienny i Toskanii, Sienna 14 III 1980; „Przyjmijmy z ra-dością dar miłości”, do katolickich studentów z Francji, Rzym, 5 IV 1980; „Piękno radości, piękno miłości”, audyencja generalna. Rzym 25 VII 1979; „Przynosicie radość i nadzieję”, Rzym 22 XI 1979; „Świadczyć o prawdziwej radości, która rozkwita w czys-tych sercach”, do dzieci i młodzieży, Rzym 20 XII 1979; „Jesteście moją radością i chwałą”, Tor Vergata 2000).

Równocześnie w swoim nauczaniu Jan Paweł II postępuje ścieżką odpowiedzialności społecznej młodzieży, która wyrasta konsekwentnie z jej pełnego zawierzenia Chrystusowi i oddania się pod działanie Ducha Świętego.

Przyszłość społeczeństwa i przyszłość Kościoła jest w was (...). Przez was i z wami Duch Chrystusa pragnie ożywić swój Kościół i budować świat bardziej sprawiedliwy, bardziej solidarny, bardziej braterski

– mówił do młodych w Szwajcarii (Fryburg 13 VI 1984). Owszem, przy swoim pozytywnym podejściu odkrywa przed młodzieżą całą skomplikowaną i ambiwalentną rzeczywistość dzisiejszego świata⁵:

Bezrobocie, głód, przemoc, wiszące nad ludzkością zagrożenie spo-wodowane nagromadzeniem broni o niesamowitej sile niszczenia, brak

⁵ P. Salomon, *Co Chrystus daje dzisiaj młodym? Nauczanie Jana Pawła II do mło-dzieży*, Kraków 1998, s. 59n.

równowagi gospodarczej między Północą i Południem, duchowe ubóstwo (...) w wielu krajach społeczeństwa konsumpcyjnego

to najważniejsze powody niepokoju.

Świat ma swoje bogactwa i swoje nędze, swoje wartości i swoje antywartości. Nadzwyczajny postęp nauki i techniki jest ambiwalentny. Może służyć dobru i złu.

Te same problemy przedstawiał papież – jak sam stwierdza – na spotkaniach młodzieży w wielu krajach i kontynentach – w Rzymie, Paryżu, Lourdes, Warszawie, Lizbonie, Galway, Bostonie, Meksyku, Bel Horizonte i Seulu. I do młodzieży właśnie kieruje apel: „Nie dajcie się pokonać defetyzmowi i lękowi! Świat jutra to właśnie wy. Od was zależy przyszłość” (tamże). Wzywa więc młodych do przemiany serca, do odwrócenia od konsumpcyjnego stylu życia, który zamyka człowieka w małym kręgu osobistych satysfakcji, i rodzi pustkę. „Nie budujmy więc jutra na tryumfie indywidualnego lub zbiorowego egoizmu (...) byłyby to świat rozpaczny, który ludzkie życie pozbawia jakiegokolwiek znaczenia” (tamże). W tej dramatycznej sytuacji globalnej dzisiejszego świata wzywa dalej młodzież „do prawdziwego i wytrwałego zaangażowania się w sprawę braterskiego dzielenia dóbr materialnych i duchowych” (tamże), a jest to możliwe jedynie wówczas, gdy się „odkryje głębszy wymiar osoby ludzkiej, bogactwa własnego serca, wartość innych ludzi, sens wydarzeń. Życie (bowiem) powierzchowne prowadzi do bolesnego rozczarowania” (tamże). Propozycja papieża dla młodych, prawie już dojrzałych społecznie to – opanowanie własnego wnętrza i droga braterskiej komunii. To właśnie Kościół, którego młodzież, słuchacze papieża są członkami, „musi być ową wspólnotą braterską, gdzie można odzyskać siły, dzielić radości i troski, zjednoczyć się w wierze i modlitwie, (...) odbudować prawdziwe relacje międzyludzkie” (tamże). Jako na źródło tej duchowej siły wskazuje radosne i intensywne przeżywanie przez młodzież niedzielnej Mszy św. Wówczas – konkluduje – „staniecie się – jak Chrystus – tymi, którzy istnieją dla drugih. Wraz z młodzieżą całego świata

zbudujecie nową cywilizację Sprawiedliwości i Miłości" (tamże). Do budowania lepszego świata wzywa młodzież Jan Paweł II w wielu swoich wystąpieniach, tam gdzie mówi o odkrywaniu autentycznych wartości i ich obronie w sytuacji dramatycznego kryzysu moralnego ludzkości.

Znając dobrze psychikę młodzieży, która jest szczególnie wychulona na wszelkie przejawy niesprawiedliwości, papież wie, że pragną oni radykalnie zmienić struktury społeczne, które zawierają w sobie zło. Chcą budować społeczeństwo sprawiedliwe, w którym wszyscy mogliby cieszyć się dobrodziejstwami postępu (por. „Kościół głosi młodym orędzie pełnego wyzwolenia", Bello Horizonte 1980; „Wy jesteście Kościołem, jesteście nim wszyscy", Amersfoort 1985). Przyjmując za punkt wyjścia pozytywne nastawienie woli młodzieży i świadomość przynależności do Kościoła, wzywa ją do wytrwałego zaangażowania w sprawę braterstwa i solidarności z ubogimi i krzywdzonymi, poprzez skierowanie uwagi ku drugim, ku ich potrzebom w duchu służby, braterskiej pomocy, dzielenia się dobrami materialnymi i duchowymi, w poczuciu sprawiedliwości i czynieniu daru z siebie. (zob. „Macie dać Kościołowi nową młodość", Fryburg Szw. 1984). Zadanie budowania lepszego świata jest naturalną konsekwencją przyjęcia od Boga daru nowego życia.

Dla chrześcijanina otwartego na Ojca, ukształtowanego w Duchu Świętym, przekształcanie świata oznacza w pełni odpowiedzialne zaangażowanie się w wyniesienie i ubogacenie poprzez swój własny dar całej rzeczywistości, z którą się styka i wszystkich społeczności: rodziny (...), środowiska przyjaciół, szkoły, miejsca pracy, świata kultury, życia społecznego, życia kraju (przemówienie do młodzieży Emilii i Romanii, Bolognia 18 IV 1982).

Jan Paweł II często także w nauczaniu młodzieży sięga do bogatego dorobku Vaticanum II, który wezwał młodzież do budowania lepszego świata, świata sprawiedliwego przez tworzenie cywilizacji miłości. Wzywa do niej w wielu wystąpieniach; tak np. w jubileuszowym roku 2000 pisze w orędziu do młodzieży: „Przyjąć Chrystusa znaczy otrzymać od Ojca misję życia miłością

do Niego i do braci w poczuciu solidarności ze wszystkimi, bez żadnej różnicy; znaczy wierzyć, że w ludzkich dziejach, choć naczynionych złem, ostatecznie słowo należy do życia i miłości” (orędzie na XV Światowy Dzień Młodzieży, 2000). Zagłębianie się młodych w tajemnice Objawienia Bożego ma być źródłem siły i natchnienia do budowania doskonalszej cywilizacji.

Niech Ewangelia – czytamy dalej w orędziu – stanie się waszym najcenniejszym skarbem: studiując wnikliwie słowo Boże i wielkodusznie je przyjmując, znajdziecie w nim pokarm i siły do codziennego życia, odkryjecie uzasadnienie dla nieustannego trudu budowania cywilizacji miłości (tamże, 4).

Do podstawowych wartości ludzkich, w obronie których Jan Paweł II apeluje wielokrotnie do młodzieży, należą także pokój światowy i życie każdej istoty ludzkiej. W młodych nie zepsutych jeszcze przez cywilizację śmierci upatruje papież orędowników pokoju. Już w pierwszym roku swego pontyfikatu apelował do nich:

Młodzi, bądźcie twórcami pokoju. Wy jesteście pełnoprawnymi budowniczymi tego wielkiego wspólnego dzieła. Opierajcie się wygodnictwu, które usypia w smutnej mierności; opierajcie się jałowej przemocy, za pomocą której dorośli, sami skłócenie ze sobą, chcieliby z was uczynić swoje narzędzie. Idźcie drogami, na które was wiedzie wasz zmysł bezinteresowności, radości życia, dzielenia się z innymi. (...) Wy jesteście pierwszymi ofiarami wojen, które łamią wasz polot. Wy jesteście największą szansą pokoju (orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1979).

Według Jana Pawła II podstawowym warunkiem budowania pokoju jest sprawiedliwość. Jednak świata sprawiedliwego i pokoju nie zbudują tylko politycy. Zatem każdy człowiek musi mieć poczucie uczestnictwa w wysiłkach kształtujących losy świata. Ponieważ wojny rodzą się w sferze duchowej człowieka, trzeba także w duchowej sferze budować bastiony pokoju⁶. Pierwszych mandatariuszy przyszłego pokoju upatruje papież w ludziach młodych, licząc na ich idealizm i rozsądną krytyczną ocenę sytuacji świata, do której doprowadziło starsze pokolenie.

⁶ Cz. Ryszka, *Ocalić wartości*, Częstochowa 2002, s. 115.

Można sądzić – pisze – że wobec niektórych spraw wielorakie i zróżnicowane wspólnoty młodzieżowe myślą, czują i przeżywają podobnie. Na przykład wszystkich łączy podobna wrażliwość wobec faktu, iż setki, tysiące ludzi żyje w skrajnej nędzy, czy wręcz umiera z głodu, podczas gdy jednocześnie zawrotne sumy są przeznaczone na produkcję broni nuklearnej, której arsenały już dziś zdolne są doprowadzić do samozniszczenia ludzkości. (...) Wy młodzi możecie zapytać (...), dlaczego tak nierasobliwie deptane są elementarne prawa człowieka, skąd tyle więzień, obozów koncentracyjnych, tyle systematycznego gwałtu i zabijania, tyle aktów ludobójstwa i prześladowania niewinnych, tortur i udręk ludzkich ciał i ludzkich sumień? (List apostołski do młodzieży, dz. cyt.).

Kreśląc ten apokaliptyczny obraz zniszczeń i krzywd, jakie przynosiły i nadal przynoszą wojny w różnych rejonach świata, papież liczy na wrażliwość młodzieży, mając nadzieję, że w ich sercach istnieje pragnienie braterstwa i solidarności ludzi ponad podziałami przeciwne dyskryminacji, bratobójstwu czy jakiegokolwiek postaci wojny. Nic więc dziwnego, że licząc właśnie na młodzież jako na przyszłość świata, jej poświęcił swoje orędzie w r. 1985 na Światowy Dzień Pokoju i zatytułował je „Pokój i młodzi idą razem” (orędzie na XVIII Światowy Dzień Pokoju, 1 I 1985). W ten sposób w roku im poświęconym przez ONZ podkreślił społeczną i międzynarodową rolę młodych.

Ojciec Święty docenia równocześnie pozytywne przejawy na rzecz światowego pokoju, jak upadek systemów totalitarnych, upowszechnianie personalistycznej koncepcji człowieka, akcentującej godność, wolność i prawa człowieka (por. „Chrześcijaństwo przynosi dopełnienie i uwieńczenie waszej osobowości”, przemówienie do młodzieży w Turynie, 13 IV 1980), nieprawdopodobną skalę postępu nauki i techniki zbliżającego ludzi i ułatwiającego komunikację (zob. „Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży”, orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 1985), zbliżenie chrześcijan przez ruch ekumeniczny, czy wreszcie wzrost odpowiedzialności za środowisko naturalne i gospodarowanie jego zasobami. Przy wielu okazjach zwraca się do młodzieży mając nadzieję, że pokój

jest możliwy⁷. W swoim przesłaniu do młodzieży Jan Paweł II wiele uwagi poświęca także doniosłemu problemowi obrony życia ludzkiego. Temat dotyczy najbardziej podstawowej wartości i pierwszego spośród elementarnych praw ludzkich. Refleksję n.t. obrony ludzkiego życia od momentu poczęcia do naturalnej śmierci podjął m.in. w czasie światowego spotkania młodych w USA w Denver. W czasie modlitewnego czuwania w Cherry Creek State Park wobec młodzieży ze stu krajów świata, a także na zakończenie światowego spotkania przedstawił bolesny problem panoszącej się cywilizacji śmierci i wezwał młodzież do bezkompromisowej obrony każdego ludzkiego życia.

Jesteśmy świadkami – mówił w czasie medytacji – szerszenia się mentalności wrogiej życiu – postawy walki z życiem ukrytym w łonie matki i z życiem bliskim naturalnego końca. Właśnie teraz, gdy dzięki postępowi nauki i medycyny możliwa jest coraz skuteczniejsza obrona zdrowia i życia, coraz poważniejsze niebezpieczeństwa zagrażają życiu. Żąda się uznania aborcji i eutanazji – a więc rzeczywistego zabójstwa prawdziwej ludzkiej istoty. (...) Mordowanie niewinnych istot nie staje się aktem mniej grzesznym, ani mniej niszczyielskim przez to, że dokonywany jest w sposób legalny... („Chrystus nadzieją, która nie zawodzi”, modlitewne czuwanie w Cherry Creek State Park, Denver 1993).

Ten odbywający się w Denver u podnóża Gór Skalistych VIII Światowy Dzień Młodzieży nazwał Ojciec Święty „świętem Życia”, tak mówiąc dalej do 700 tys. młodych z całego świata:

W naszym stuleciu, jak nigdy przedtem w dziejach „kultura śmierci” przybrała społeczne i instytucjonalne pozory legalności, które mają usprawiedliwić najstraszliwsze zbrodnie przeciw ludzkości: ludobójstwo, „ostateczne rozwiązanie”, „czystki etniczne” oraz masowe odbieranie życia istotom ludzkim jeszcze przed ich narodzeniem, lub przed nadejściem śmierci naturalnej. (...) Na największe niebezpieczeństwo narażeni są oczywiście najsłabsi członkowie społeczeństwa... („W waszych rękach znajduje się orędzie Ewangelii Życia”, Denver homilia na zakończenie Światowego Dnia Młodzieży 1993).

⁷ P. Salomon, *Co Chrystus...*, dz. cyt., s. 60 n.

Równocześnie z nadzieją zwracał się do rzesz młodzieży:

Nie lękajcie się. Wynik bitwy o życie jest już przesądzony, choć nadal trzeba walczyć. (...) Kościół potrzebuje waszej energii, waszego entuzjazmu, waszych młodzieńczych ideałów, aby przeniknąć całą społeczność Ewangelią Życia (tamże).

Przykładem wytrwałego głoszenia Ewangelii życia młodym jest również orędzie na IX Światowy Dzień Młodzieży, który odbywał się po trzech latach w Rzymie. Czytamy w nim:

Wy, młodzi, powinniście przede wszystkim dać zdecydowane świadectwo miłości do życia jako daru Bożego; miłości, która ma ogarnąć każde życie od początku do końca (...) nienarodzonych czy bliskich już śmierci, niepełnosprawnych czy słabych. (...) Życie jest talentem powierzonym nam, abyśmy go przemieniali i pomnażali, czyniąc z niego dar dla innych... (orędzie na IX Światowy Dzień Młodzieży 1996; por. „Kochajcie życie - ten dar i misję, którą Bóg wam powierza”, Spotkanie z młodzieżą rzymską 25 III 1999).

Do szerokiego wachlarza problemów społeczno-moralnych i religijnych, z którymi Jan Paweł II zwraca się do młodzieży należą jeszcze m.in.:

- „Służba Kościołowi przez apostołstwo czyli dzieło nowej ewangelizacji, idźcie na poszukiwanie Boga”, Denver 12 VIII 1993; „Posłannictwo młodzieży w Kościele”, Denver 14 VIII 1993; „Chrystus wzywa młodych do głoszenia Ewangelii”, obchody XI Światowego Dnia Młodzieży w Rzymie, 1996; „Jako apostołowie nowej ewangelizacji budujecie cywilizację miłości”, spotkanie otwierające II Światowy Dzień Młodzieży, Buenos Aires 1987 i wiele innych (zob. ChW 46).

- odpowiedzialne przygotowanie do życia w małżeństwie i rodzinie chrześcijańskiej (por. „Droga, Prawda, Życie”, Spotkanie z młodzieżą na Monte del Gozo, 1989; „Dom rodzinny świadectwem życia i miłości”, do studentów rzymskich, Rzym 1996; „Czas decyzji, czas przyjęcia Chrystusa”, spotkanie z młodzieżą w Auckland, 1987 i inne)

- troska o powołania i przygotowanie do posługi kapłańskiej i zakonnej („Powołania do przebudowy świata”, homilia w Ma-

puto, 1988; „Podstawowy problem życia ludzkiego – zbawienie”, homilia do młodzieży, Rzym 1982; „Postępujcie na swej drodze, jako ludzie radośni”, spotkanie z młodzieżą w Salzburgu, 1988; „Bądźcie godni waszego powołania”, spotkanie z młodzieżą, Rzym, 1990. Por. także orędzie Papieża Jana Pawła II na XIV Światowy Dzień Młodzieży 1999) zawarta jest tak w przemówieniach oraz listach apostolskich na Światowy dzień Modlitw o Powołania Kapłańskie i Zakonne, „Zadania szkoły”, 1989 – jak i w adhortacjach apostolskich: *Pastores dabo vobis* i *Vita consecrata*,

- troska o jedność chrześcijan i zachęta młodzieży do szerzenia ekumenizmu (zob. m.in. przemówienie podczas Europejskiego spotkania młodych „Taize” w Rzymie 1983; „Medytacje o Kościele”, spotkanie z młodzieżą z Taize w Rzymie, 1980),

- troska o kraj ojczysty, patriotyzm i jedność Europy (zob. „Inspiracja chrześcijańska w kulturze polskiej”, przemówienie do młodzieży w Gnieźnie, 1979; „Jesteście odpowiedzialni za przyszłość Kościoła w Libanie”, spotkanie z młodzieżą w sanktuarium maryjnym w Bejrucie, 1997; „Kochajcie naprawdę Kościół, rodzinę i wasze miasto”, przemówienie do młodzieży z diecezji Velletri, 1980; „Budujcie Europę nadziei, wierną własnym korzeniom”, spotkanie z młodzieżą Europy, Loreto, 1995. „Dla chrześcijanina sytuacja nigdy nie jest beznadziejna”, spotkanie z młodzieżą na Westerplatte 1987; „Przyjęliście dziedzictwo polskiej rzeczywistości”, do młodzieży polonijnej w Castel Gandolfo 5 VIII 1980; „Przyszłość gabońskiego społeczeństwa”, do młodzieży i robotników Gabonu, 1987).

Nauczanie Jana Pawła II skierowane do młodzieży na przestrzeni 25 lat jego pontyfikatu, stanowi milowy krok w trosce Kościoła o młodych. Wielorakie dzieła podejmowane przez młodzież z inicjatywy lub inspiracji papieża napawają optymizmem; są również impulsem do ożywienia duszpasterstwa młodzieżowego w różnych środowiskach. Papież pokłada wielką nadzieję w młodych, są dla niego „wiosną świata”, która zbudzi do życia starzejącą się cywilizację.

Youth and 25 Years of Pontificate Summary

John Paul II's teaching, addressed to young people in the 25 years of his pontificate, constitutes a milestone for the preoccupation of the Church with the youth. Various tasks undertaken by young people on the initiative or inspiration of the Pope carry a load of optimism; they are also an impulse on the way towards enlivening pastoral activity among young people in various circles. The Pope puts great trust in the youth, who are for him the "spring of the world", which will wake an aging civilisation back to life.